

Notat vedr. ritual for dåb af voksne

I brev af 29.4.99 fra biskop Karsten Nissen er jeg blevet anmodet om en redegørelse for ritualet for dåb af voksne foranlediget af en henvendelse fra sognepræst Georg Klinting. Denne redegørelse følger hermed. Som bilag vedlægges en synoptisk opstilling (29.7.99) af ritualet for Voksnes dåb autoriseret 1912 og Dåb i kirken autoriseret 1992.

RITUALET FRA 1992

Ved kongelig resolution af 12. juni 1992 blev der autoriseret et ritual for dåb. Ritualet består af fire dele: 1) Dåb i kirken, 2) Hjemmedåb, 3) Hjemmedåb af børn i øjeblikke livsfare (nøddåb) og 4) Fremstilling i kirken af døbte børn. Ritualet er trykt i ritualbogen 1992 ff. og i salmebogen. I det autoriserede dåbsritual af 1992 findes der ikke et særskilt ritual for dåb af voksne, da ritualet for Dåb i kirken anvendes både ved dåb af børn og ved dåb af voksne.

Det autoriserede ritual fra 1992 er identisk med et forslag, der er udarbejdet af biskopperne. Forslaget blev indsendt til Kirkeministeren med en indstilling underskrevet 24.4.92 af biskop Olav Lindegaard og undertegnede. I denne indstilling anføres følgende om forslaget til dåbsritual: »Forslaget er en lempelig revision af det nuværende ritual, der blev autoriseret ved kgl. resolution af 19. juli 1912. Ritualet for voksendåb er indarbejdet i barnedåbsritualet, sådan at der kun er ét ritual, der benævnes 'Dåb i kirken'. I skriftlæsningen anvendes den nye bibeloversættelse af 1992, og læsningen fra Markusevangeliets kapitel 10 er udvidet med vers 13, som foreslået af liturgikommissionen. Faddertiltalen anføres i to former, der er vejledende for indholdet, idet præsten dog er frit stillet med hensyn til ordlyden. Biskopperne lægger vægt på, at der kun autoriseres ét nyt dåbsritual.«

BAGGRUNDEN FOR DET FÆLLES RITUAL

Kirkeministeriets liturgiske kommission fremlagde i betænkning nr. 973 (Kbh. 1983) to forslag til dåbsritualer, herunder også et forslag til voksnes dåb. Ifølge tilbakemeldingerne fra menighederne så det ud til, at man kun få steder havde været interesseret i at bruge de nye forslag. Biskopperne ønskede derfor at nøjes med en lempelig revision af ritualet fra 1912.

På et bispemøde i november 1988 var der dog enighed om, at der ikke skulle udarbejdes et fuldt udskrevet ritual til voksendåb, men i stedet tilføjes nogle bemærkninger om, hvordan barnedåbsritualet kan tilpasses til dåb af voksne. Et sådant forslag blev fremlagt i en bred, intern høring af et oplæg fra december 1990, samt i den offentlige høring af »Oplæg til gudstjenesteordning, juni 1991«.

I oplægget fra december 1990 står der i vejledningen til dåbsritualet: »Ritualet for dåb i kirken anvendes både ved dåb af børn og ved dåb af voksne. Ved dåb af børn bæres barnet af én af fadderne (eller forældrene), og pågældende gudmoder eller gudfader svarer på barnets vegne. Ved dåb af voksne svarer

vedkommende selv og knæler ned ved døbefonten under dåbshandlingen«. Tilsvarende redegøres der for i forordet til oplægget fra juni 1991, at ritualet for voksendåb er indarbejdet i barnedåbsritualet, således at der kun er ét ritual. Der fremkom ikke ved de to høringer indvendinger mod dette forslag til ét samlet ritual.

Fra biskoppernes arbejde med dåbsritualet foreligger der ikke officielle formuleringer af baggrunden for at undlade at foreslå et særskilt ritual for voksendåb. Men der kan ikke være megen tvivl om, at baggrunden for forslaget om at sammenarbejde barnedåbsritualet og voksendåbsritualet til ét ritual er en teologisk opfattelse af, at dåben er én og den samme, uanset om den, der døbes, er barn eller voksen. Eller sagt på en anden måde: Enhver dåb er barnedåb. Barnedåb udtrykker det forhold, at Kristus er den handlende; den, der døbes, er genstand for Kristi handlen. Kristus handler med os, ikke vi med ham. Ved dåb af voksne fremhæves dette aspekt blandt andet ved, at læsningen af Markus 10,13-16 indgår i dåbsritualet.

Liturgikommissionen giver i betænkning nr. 973 fra 1983 udtryk for samme teologiske opfattelse. Det foreslås (s. 47), at den første af tre alternative evangelielæsninger ved voksendåb skal være Markus 10,13-16 »for at fastholde, at voksendåb principielt ikke adskiller sig fra barnedåb«. Liturgikommissionen vælger dog at fremlægge et separat ritual for voksendåb, hvor biskopperne foreslår, at princippet kommer til udtryk i et ritual, der med mindre modifikationer anvendes både ved dåb af børn og dåb af voksne.

FORHOLDET TIL RITUALET FRA 1912

Dåb af voksne ifølge 1992-ritualet vil hovedtræk foregå på samme måde som dåb af voksne ifølge det specielle ritual af 1912 for Voksnes dåb. Der henvises for nærmere detaljer til vedlagte synoptiske opstilling af ritual for voksendåb. Strukturen er den samme, og de fleste led har samme ordlyd. Der er dog nogle afvigelser, som skyldes, at udgangspunktet for 1992-ritualet især har været barnedåbsritualet fra 1912:

- Der er tilføjet et spørgsmål om tidligere dåb i lighed med spørgsmålet om hjemmedåb ved dåb af børn.
- Sidste del af den indledende bøn er ændret. Ordlyden er i alt væsentligt taget fra Prøveritualbogens (af 1963) forslag til Dåb af voksne (s. 85).
- Der er tilføjet skriftlæsning fra Mark. 10,13-16 ligesom i ritualet for barnedåb fra 1912. Denne tekstlæsning var også foreslået af liturgikommissionen som én af mulighederne ved Voksnes dåb. Denne tekst har desuden været eneste tekstlæsning i det danske dåbsritual det meste af tiden siden reformationen.
- Der er tilføjet en overgang fra tekstlæsningerne til korstegnelse: »Så vil vi da hjælpe dig til hans velsignelse ...«. I ritualet for voksendåb fra 1912 findes i slutningen af den indledende bøn en tilsvarende bøn om velsignelse.

FORHOLDET TIL TRADITIONEN

Den generelle tendens i kirkens historie er, at der kun har været ét dåbsritual. Det er et relativt nyt fænomen at have forskellige dåbsritualer til forskellige situationer.

Dåbsritualet i vestkirken, som det blev udviklet i 300-tallet, var oprindeligt beregnet til voksnes dåb og var et forløb, der strakte sig over flere uger. Selv om barnedåb senere blev det mest almindelige, fortsatte man med et dåbsritual, der stort set var uændret. I middelalderen havde man således i princippet ikke et særskilt ritual for dåb af børn, selv om det mest almindelige var dåb af børn.

Da dåbsritualet blev ændret og forenklet på reformationstiden, var udgangspunktet, at dåben normalt var barnedåb. Men der var fortsat kun ét ritual. I Kirkeordinansen 1537/1539 omtales eksempelvis kun ét dåbsritual.

I Kirkeritualet 1685 findes der i andet kapitel en særskilt artikel »Om Voxne Menniskers Daab«. Pågældende artikel indeholder især bestemmelser om undervisning i katekismen og troens artikler og overhøring forud for dåben. Der anføres ikke et særskilt ritual for dåb af voksne, men der henvises, hvad angår bønner og tekster, til ritualet for dåb af børn. Så vidt jeg kan se af de håndenværende bøger her i huset, indeholdt de danske alterbøger før 1901 kun ét dåbsritual.

Det første særskilte ritual for voksne menneskers dåb blev autoriseret i 1895, og det blev kort tid efter erstattet (eller suppleret) med dåbsritualet fra 1912. I begge tilfælde findes dåbens sakramente i to forskellige former: 1) Barnedåb i kirken og 2) Voksne menneskers dåb. En af forskellene i 1895 var, at der blev læst forskellige evangelietekster: Ved barnedåb læstes Markus 10,13-16, mens der ved dåb af voksne læstes Matthæus 28,18-20.

At der i 1992 kun blev autoriseret et dåbsritual er i større sammenhæng at betragte som en tilbagevenden til en »klassisk« situation samt en teologisk og pædagogisk understregning af, at der kun er én dåb (jfr. Ef. 4,5 og Nikænum).

KONKLUSION

Der er efter min vurdering ikke grund til på nuværende tidspunkt at indlede et arbejde for at få ændret dåbsritualet fra 1992. Der kunne derimod være grund til at arbejde for, at der i højere grad kan tilbydes en form for kateketisk undervisning i forbindelse med dåb af voksne, måske i form af en katekismus specielt beregnet til voksne, der ønsker at blive døbt.

KAPPEL, den 4. august 1999

Holger Villadsen

Synoptisk opstilling af ritual for voksendåb

I efterfølgende synoptiske opstilling er ritualet for voksnes dåb fra 1912 anført i den form, hvori det findes i Biskoppernes Vejledning fra 1955. Dåbsritualet fra 1992 er redigeret, sådan at det fremtræder, som det vil være ved dåb af voksne.

Voksnes dåb, aut. 1912

(Bisk. Vejl. 1955)

Dåb i kirken, aut. 1992

DÅBSSALME

Ved dåb under en højmesse kan dåbs-salmen være en af gudstjenestens almindelige salmer.

Ved dåb af voksne spørger præsten:

Er du tidligere døbt? – Nej!

LOVPRISNING OG BØN

Præsten siger:

Lovet være Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde.

Lovet være Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde.

Lad os alle bede!

Vi takker dig, himmelske Fader, fordi du ved din enbårne Søn har givet os den hellige dåb, hvori du gør os til dine børn og skænker os Helligånden med syndernes forladelse og det evige liv.

Vi råber til dig over denne din tjener (tjenerinde), som beder om din dåbs gave og i genfødelsens bad begærer din evige nåde: Herre, tag imod ham (hende), og, som din enbårne søn har sagt: »Bed, så skal der gives jer; søg, så skal I finde; bank på, så skal der lukkes op for jer,« så giv nu denne, som beder, dine gaver, og oplad døren for ham (hende), som banker, at han (hun) må få den evige velsignelse i dette himmelske bad og arve dit rige, som du har lovet og tilsagt os alle ved vor Herre Jesus Kristus! Amen,

Lad os alle bede!

Vi takker dig, himmelske Fader, fordi du ved din enbårne Søn har givet os den hellige dåb, hvori du gør os til dine børn og skænker os Helligånden med syndernes forladelse og det evige liv.

Vi beder dig:

Vi beder dig: Tag i nåde mod ham (hende), som i dag kommer til den kristne dåb. Indlem ham (hende) i din menighed, og bevar ham (hende) i dit samfund både her og hisset! Amen.

SKRIFTLÆSNING

Præsten fortsætter, og menigheden rejser sig.

Således taler vor Herre Jesus Kristus:
»Mig er givet al magt i Himmelen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befaleet jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende.«

Således taler vor Herre Jesus Kristus:
»Mig er givet al magt i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befaleet jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende.«

Evangelisten Markus skriver: Og de bar nogle små børn til Jesus, for at han skulle røre ved dem; disciplene truede ad dem, men da Jesus så det, blev han vred og sagde til dem: »Lad de små børn komme til mig, det må I ikke hindre dem i, for Guds rige er deres. Sandelig siger jeg jer: Den, der ikke tager imod Guds rige ligesom et lille barn, kommer slet ikke ind i det.« Og han tog dem i favn og lagde hænderne på dem og velsignede dem.

Ved dåb af voksne:

Så vil vi nu hjælpe dig til hans velsignelse ved at døbe dig i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn.

KORSTEGNELSE

Derpå trædes hen til døbefonten.

Ved dåb af voksne træder den, der skal døbes, selv hen til døbefonten. Præsten tegner derefter med hånden kors for ansigtet og brystet af den, der skal døbes, og siger:

Modtag det hellige korsens tegn både for dit ansigt og for dit bryst, til et vidnesbyrd om, at du skal tilhøre den korsfæstede Herre Jesus Kristus.

Modtag det hellige korsens tegn både for dit ansigt og for dit bryst, til et vidnesbyrd om, at du skal tilhøre den korsfæstede Herre Jesus Kristus.

Ved navnets nævnelse medtages det nye navn, som den, skal døbes, vil antage.

TROSBEKENDELSE

N.N. Forsager du Djævelen? - Ja.

Og alle hans gerninger? - Ja.

Og alt hans væsen? - Ja.

Kan også sammendrages til eet spørgsmål og eet svar.

Tror du på Gud Fader, den almægtige, Himmelen og jordens skaber? - Ja!

Tror du på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til Dødsriget, på tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til Himmels, siddende ved Gud Faders, den almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde? - Ja!

Tror du på Helligånden, en hellig, almindelig kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og et evigt liv? - Ja!

Vil du døbes på denne tro? - Ja!

Så knæl da ned og modtag den hellige dåb.

N.N. Forsager du Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen? - Ja!

Tror du på Gud Fader, den almægtige, himlens og jordens skaber? - Ja!

Tror du på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til dødsriget, på tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til himmels, siddende ved Gud Faders, den almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde? - Ja!

Tror du på Helligånden, den hellige, almindelige kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv? - Ja!

Vil du døbes på denne tro? - Ja!

DÅBSHANDLING

Den, som skal døbes, knæler på en knæleskammel og holder hovedet over fonten.

Præsten øser vand tre gange på hovedet af den, der skal døbes, og siger:

N.N. Jeg døber dig i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Amen.

N.N. Jeg døber dig i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Amen.

Med håndpålægelse.

Præsten lægger hånden på den døbttes hoved og siger:

Den almægtige Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, som nu har genfødt dig ved vand og Helligånden og skænket dig syndernes forladelse, han styrke dig med sin nåde til det evige liv! Han bevare din udgang og indgang fra nu og til evig tid! Amen.

Den almægtige Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, som nu har genfødt dig ved vand og Helligånden og skænket dig syndernes forladelse, han styrke dig med sin nåde til det evige liv! Han bevare din udgang og indgang fra nu og til evig tid! Amen.

FADERVOR

Derefter bedes Fadervor. Herunder lægger præsten hånden på den døbttes (de døbttes) hoved.

Vor Fader, du som er i Himlene ... evighed! Amen.

Fader vor, du som er i himlene! ... evighed! Amen.

Fred være med dig! Amen.

Fred være med dig (jer)!

FADDERTILTALE

(Menigheden sætter sig)

Præsten slutter med en kort tiltale til dåbsvidnerne og med Herrens velsignelse.

Menigheden sætter sig.

Ved dåb af voksne slutter præsten med en kort fri tiltale til dåbsvidnerne.

DÅBSSALME

Efter dåben synges en salme. Ved dåb i forbindelse med en højmesse fortsættes herefter som en almindelig højmesse, og salmen kan være en af gudstjenestens almindelige salmer.

(DÅBSKOLLEKT)

Ved dåb i forbindelse med gudstjeneste, hvor der også er nadver, kan som slutningskollekt i gudstjenesten anvendes kollekten til Første søndag efter påske. Ved gudstjenester uden nadver og ved særlige dåbsgudstjenester anvendes som slutningskollekt følgende dåbskollekt:

Lad os alle bede!

Herre, vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig af hjertens grund, fordi du har ladet os komme til den nådefulde dåb, hvori du skænkede os syndernes forladelse, Helligånden og det evige liv for din Søns, Jesu Kristi, skyld. Vi beder dig: Bevar os i troen, så at vi aldrig tvivler om denne din gave, og styrk os ved din Helligånd til at stride mod synden og blive i vor dåbs nåde, indtil vi bliver til evig tid salige, ved din elskede Søn, Jesus Kristus, vor Herre, som med dig lever og regerer i Helligånds enhed, én sand Gud fra evighed og til evighed.

Menigheden:

Amen.

Når der holdes dåb ved en særlig dåbsgudstjeneste, afsluttes med velsignelse, udgangssalme og postludium.